

Рожнова Вікторія Василівна,

провідний науковий співробітник інституту
підготовки керівних кадрів та підвищення
кваліфікації Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Важливою умовою належної, ефективної правозастосовної практики є однакове розуміння та застосування кримінальних процесуальних норм, що, в свою чергу, забезпечується, серед інших факторів, якістю кримінального процесуального закону, досконалістю його законодавчої техніки.

Проте, за справедливим твердженням О. А. Лейби, стихійно-ситуаційна нормотворча динаміка кримінального процесуального законодавства останніх років призвела до загострення тих нормативно-змістовних проблем, що п'ять років поспіль були «болючими» для правозастосування, досі залишаються невирішеними, та породжує нові, що посилюють неузгодженість окремих структурних елементів кримінального процесуального законодавства або утворюють взаємну конфронтацію між деякими нормами; спричиняють помилки при встановленні структурних зв'язків із використанням бланкетних та відсылних норм; зумовлюють порушення законів логіки при конструюванні термінології і понятійно-категоріального апарату тощо [1, с. 5].

На жаль, у цьому контексті не стало позитивним виключенням нормативне врегулювання порядку закінчення досудового розслідування кримінальних проступків, запропоноване у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який був прийнятий 22 листопада 2018 року, підписаний Президентом України 19 квітня 2019 року та набирає чинності 1 січня 2020 року [2].

Закінчення дізнання – це не простий і короточасний процесуальний акт. Це комплекс процесуальних дій і рішень, що здійснюються у визначені КПК України строки, встановленій послідовності та порядку, і які у своїй сукупності забезпечують можливість здійснення подальшого кримінального провадження або його припинення відповідно до завдань кримінального провадження

загалом (ст. 2 КПК України) та безпосередніх завдань стадії досудового розслідування зокрема.

Заключний етап дізнання має доволі важливе значення не лише для стадії досудового розслідування, а й для кримінального провадження загалом, оскільки саме на цьому етапі дізнавач, прокурор повинні узагальнити матеріали проведеного досудового розслідування у формі дізнання, здійснити остаточну оцінку доказів, визначити форму закінчення дізнання.

Як вказується у процесуальній літературі, у теорії кримінального процесу момент закінчення досудового розслідування завжди був пов'язаний з виконанням вимог закону по встановленню обставин, які підлягають доказуванню (предмета доказування) у кримінальному провадженні. Перевіrivши всі можливі версії, всебічно, повно й неупереджено дослідивши всі обставини кримінального правопорушення, керуючись законом, оцінюючи кожний доказ з точки зору належності, допустимості і достовірності, у їх сукупності, і визнавши їх достатніми та взаємопов'язаними уповноважена посадова особа може дійти висновку про можливість прийняття одного з передбачених законом кінцевих рішень за результатами досудового розслідування у кримінальному провадженні [3, с. 145].

Безпосередніми суб'єктами закінчення дізнання є дізнавач і прокурор. Саме ці посадові особи мають повноваження на виконання певних процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень, складання відповідних процесуальних актів-документів.

Так, дізнавач встановлює наявність підстав і умов для закінчення дізнання в одній із передбачених законом форм; за наявності відповідних підстав і умов ухвалює рішення про закриття кримінального провадження; встановивши при здійсненні дізнання, що особа вчинила злочин, за погодженням із прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу досудового розслідування з урахуванням підслідності; систематизує та оформлює матеріали дізнання та ін.

Прокурор за матеріалами дізнання, одержаними від дізнавача, перевіряє наявність підстав і умов для закінчення дізнання в одній із передбачених законом форм; за наявності відповідних підстав і умов приймає рішення про закриття кримінального провадження; за наявності відповідних підстав і умов приймає рішення про звільнення затриманої особи; скасовує постанову дізнавача про закриття кримінального провадження у разі її незаконності та необґрунтованості; за наявності відповідних підстав і умов приймає рішення про повернення дізнавачу кримінального провадження з письмовими вказівками про проведення процесуальних дій з одночасним продовженням строку дізнання до одного місяця та ін.

Разом із тим, окрему увагу слід зосередити на нормативному врегулюванні повноважень дізнавача і прокурора щодо складання за результатами дізнання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Так, пунктом 6 ч. 2 ст. 40-1 КПК України (у редакції Закону України № 2617-VIII від 22.11.2018) встановлено, що дізнавач уповноважений, зокрема, за результатами розслідування скласти обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження.

Водночас, ні ст. 36 КПК України, що регламентує повноваження прокурора, ні статті 291, 292 КПК України, що регламентують загальний порядок складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, ні ст. 301 КПК України, що встановлює особливості закінчення дізнання, не містять сформульованого повноваження прокурора на погодження таких складених дізнавачем процесуальних документів. Не містить ч. 1 ст. 301 КПК України і жодного посилання на подання дізнавачем прокуророві разом із матеріалами дізнання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (на відміну від повідомлення про підозру) для їх затвердження. Як і не містить ч. 2 ст. 301 КПК України жодного положення щодо затвердження прокурором обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, складених дізнавачем.

Більше того, навіть, якщо керуватись загальною нормою про те, що дізнавач при здійсненні дізнання наділяється повноваженнями слідчого (ч. 1 ст. 40-1 КПК України), положення ч. 2 ст. 301 КПК України щодо повноважень прокурора в частині ухвалення вказаних процесуальних рішень (п. 3) не узгоджуються з положеннями ч. 1 ст. 291 КПК України, відповідно до яких обвинувальний акт може бути складений і прокурором, зокрема якщо він не погодився з обвинувальним актом, що був складений слідчим.

Отже, передбачені особливості закінчення дізнання не узгоджуються повною мірою із загальними положеннями КПК України, зокрема в частині загальних повноважень прокурора і дізнавача, а також загальних положень закінчення досудового розслідування (на що раніше зверталась увага фахівцями Головного юридичного управління Верховної Ради України [4]).

На наш погляд, більш правильним і таким, що відповідатиме як загальним засадам верховенства права та законності, так і загальнотеоретичним положенням щодо конкуренції загальних і спеціальних норм (при якій пріоритет надається спеціальним нормам), буде такий порядок складання за результатами дізнання

обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, при якому відповідні процесуальні рішення ухвалюватиме прокурор (в усякому разі до моменту приведення вищевказаних процесуальних норм у системну відповідність).

Список використаних джерел

1. Лейба О. А. Дефекти кримінального процесуального законодавства та засоби їх подолання : монографія. Харків : «Юрайт», 2018. 216 с.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. *Голос України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/316343>.

3. Сисоєнко Г. І. Закінчення досудового розслідування. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12. Ч. 2. С. 145–153.

4. Зауваження Головного юридичного управління від 19.11.2018 до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 7279-д. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928.

Савицький Дмитро Олександрович,

заступник директора інституту підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Законом України від 22 листопада 2018 р. № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який набирає чинності з 1 січня 2020 року, запроваджено інститут кримінальних проступків. Цим нормативно-правовим актом законодавець фактично переніс злочини невеликої тяжкості та окремі адміністративні правопорушення до категорії кримінальних проступків, необхідність запровадження яких була закладена ще у 2008 р. Концепцією реформування кримінальної юстиції, а також під час прийняття чинного Кримінального процесуального кодексу України у 2012 р.